

12. SÚD NAD KRISTOM - BIČOVANIE

(Matúš 27,26; Marek 15,15; Lukáš 23,16; Ján 19,1)

*

O bičovaní, ktoré prikázal prokurátor Pilát Pontský a ktoré vytrpel Kristus pred ukrižovaním, sa zmieňujú všetci evanjelisti veľmi stručne. V podstate iba uvádzajú, že Pilát dal Ježiša zbičovať. O to podrobnejšie a so všetkými naturalistickými detailmi opisuje v spise Zjavenia (26.kap.) vizionárka Brigita Švédka (1373) a Pseudo- Bonaventura (14.st.), ako bolo Ježišovo telo posiate ranami a sinkami a krv tryskala všade navôkol, zo všetkých častí tela. Opakovane padala rana za ranou, kým nielen mučiteľia, ale aj zvedavci nepodľahli únave. Vtedy dostali príkaz odviazať Ježiša. Na stĺpe, ku ktorému bol priviazaný, zostali stopy jeho krvi.

Scéna Bičovania bola v umení neskorého stredoveku bohato rozvinutá nielen vďaka *Pseudo-Bonaventurovi a mystikom, ale aj vďaka teológom. Tí okrem iného uvažovali o počte rán, ktoré Ježiš dostal. Ich predpoklady sa pohybovali v rozmedzí od štyridsiatic úderov, ktoré predpisoval židovský zákon, k fantastickej predstave piatich tisíc rán, ktorá vychádzala z videnia Brigity Švédskej. V stredovekých legendách predpovedala bičovanie Krista Sibyla Agrippinská.

Námet Bičovanie sa objavuje vo výtvarnom umení od 9.storočia. Ježiš má iba bedrovú rúšku alebo tuniku (od 12.st. iba bedrovú rúšku). Od 15.storočia sa vyskytuje devocionálny typ samotného Krista pri stĺpe. Maliari námet umiestňovali maliari do veľkej stĺpovej siene Pilátovho paláca. Kristus je skoro vždy pripútaný k jednému zo stĺpov miestnosti. Iba zriedkavo zobrazovali bičovanie na nádvorí či v arkádach nádvorja. V stredoveku bola Pilátova rezidencia, rovnako ako *Boží hrob*, uctievaná ako jedno z posvätných miest, aj keď boli pochybnosti o jej presnom umiestení. Verilo sa, že v herodesovských časoch sa v Palestíne stavalo v korintskom slohu, preto sa na obrazoch objavujú štíhle stĺpy s dekoratívnymi korintskými hlavicami. Tradícia takejto architektúry sa ustálila v talianskej ranej renesancii. V starších zobrazeniach bola scéna Bičovania umiestnená do neutrálneho prostredia, od 15.storočia sa steny členili, oživila oknami, občas s priehľadmi do mesta (oltár Narodenia v Bardejove, 1500).

V barokovom umení po Tridentskom koncile (1545-1563) architektonický stĺp nahradili balustrádovým polostĺpom podľa vybavenia rímskeho kostola S. Prassede (flámsky maliar P. P. Rubens, 1617). Kristus, okrem niekoľkých stredovekých diel, ktoré ho zobrazujú v tunike, je vždy bosý a zvyčajne nahý až na bedrovú rúšku. Umelci boli postavení pred problém, ako zobraziť chrbát, na ktorý dopadali rany, keď bolo potrebné ponechať viditeľnú Kristovu tvár. Ranorenesančné maliarstvo sa s tým vyrovnalo tak, že Krista postavilo en face, pripútaného za zápästie k stĺpu, aby jeho postava nebola príliš zakrytá. V inom variante stojí Kristus pred stĺpom, ruky má zviazané za chrbtom a zdá sa, že rany dopadajú na prednú časť tela. Ruky má zviazané vždy, nohy iba občas. Naratívne kompozície zobrazovali aj jeho priväzovanie, či uťahovanie motúzov (drevorez Albrechta Dürera, 1497-1498). Okolo hlavy má svätožiaru a telo mu pokrývajú krvavé rany. Plášť, ktorý vojaci sňali, leží pohodený na dlažbe. Vojaci,

ktorí vykonávajú trest, sú zvyčajne dvaja alebo traja. V neskorej gotike scénu rozšírili postavy tých, ktorí po bičovaní odpočívajú, pletú trňové metly alebo kožené korbáče, priťahujú motúzy, posmievať sa, či prizerajú (Dürer). K sprievodným postavám patrí od 10.storočia stojaci alebo sediaci Pilát a výjav ožívujú a rozširujú aj zvedavci svedkovia či členovia jeho družiny (taliansky maliar Barna da Siena, 1350-1355). Iba zriedkavo sa medzi prizerajúcimi objavuje postava sv.Jána (pozri kapitolu *Umučenie sv.Jána*).

Zaujímavý variant Bičovania predstavuje námiet Kristus po bičovaní. Prvý raz sa objavil v talianskom maliarstve na počiatku 16.storočia a bol mimoriadne obľúbený v španielskom barokovom umení 17.storočia (Velázquez). Krista možno vidieť v okamihu, keď je odväzovaný od stĺpa, alebo leží pri jeho päte spútaný, vyčerpaný a duševne zdeptaný. Alebo sa vlečie po zemi a zberá zo zeme svoj odev. Scéne bývajú prítomné aj ďalšie postavy: Panna Mária, svätý Ján aj iní svätci.

Relikviu stĺpa a povraz, ktorým bol Ježiš pripútaný, uctievali v kaplnke sv. Zenona v bazilike sv. Praesedy v Ríme. Kúsok stĺpa si priviezol do Prahy cisár Karol IV., ďalší je uložený v tzv. Kríži kráľovstva českého (Svätovítsky poklad).

Starozákonné predobrazy Bičovania Krista: a) Spútanie Achióra potrestaného Holofernesom (Judit 5,5-6,13): Ammonovský vodca Achiór varuje asýrskeho vojvodu Holofernesa pred Izraelitmi, za ktorými stojí silný Boh. Asýrčan obviní Achióra zo zbabelosti. Prikáže ho spútať a vydať v Bételi Izraelitom. Tí ho omilostili, keď im verne opísal svoje stretnutie Holofernesom. Podľa tradície bol Achiór priviazaný k stĺpu, keď sa rozhodol Holofernes vydať ho Židom. **b) Bičovanie Jóba (Jób 2,6-11):** Boh skúšal Jóbovu vernosť a dovolil Satanovi, aby Jóbove telo ranil (bičoval) vredmi od hlavy po päty. Na niektorých stredovekých obrazoch a severoeurópskych dielach Satan Jóba bičuje.

*

Bičovanie. V ježišovských časoch boli známe dva druhy bičovania (gr. **paideuo**, hebr. malkut, lat. verberare, flagellare), bičovanie židovské a rímske. Židovské bičovanie nesmelo byť použité pri odsúdení na smrť. Podľa Deuteronomia (25,1-3) nesmel počet úderov (malkujot, malkot) prekročiť číslo štyridsať. Talmud s ohľadom na Druhú knihu Machabejských (22) znížil maximálny počet rán na 39, ktoré mohol súd (bejt din) prisúdiť za rúhanie - chilul ha-šem (Exodus 22,27; Leviticus 24,10-16), za porušenie kázne v spoločnosti, hrubú nemorálnosť apod. Bičovalo sa dlhou palicou, a to po 13 rán na každé rameno a 13 rán na chrbát. Iné pramene hovoria o korbáči (1Kráľov 12,11, 2Paralipomena 10,11; 10,14) troch remeňov, takže pri každom údere spôsobil tri rany, čiže odsúdenec nesmel dostať viac ako trinásť úderov. Cieľom trestu bolo zahanbenie a poníženie odsúdenca. V niektorých židovských komunitách sa v predvečer sviatku zmierenia Jom kipur dodnes vykonáva symbolické bičovanie kajúcnikov.

Rímskemu bičovaniu sa hovorilo polovičná smrť, lebo bolo veľmi kruté. Nespájalo sa so žiadnym iným trestom, počet rán sa nepočítal a jeho cieľom bolo aj usmrtenie odsúdenca (stopy na *Turínskom plátne* naznačujú 80-120 rán, prerazený nos, zlomeninu lícnej kosti). Vykonával ho školený odborník lictor, ktorý používal flagellum, trojzväzkový bič s tenkými

remeňmi z kože s uzlami (podľa olova v koži alebo uzloch sa nazýval aj plumbatum), alebo flagrum, bič s pásmi kože a konci s kostičkami alebo zdvojenými olovenými guľôčkami na spôsob malej činky alebo olovenými hrotmi (na *Turínskomej plátne* sa zachovali stopy trojitých rán aj zdvojené rany o olovených guľôčkach). Odsúdenca priviazali prehnutého cez asi sedemdesiat centimetrov vysoký stĺp a bičovali najskôr chrbát, kým sa neukázali kosti obeť. Potom pokračovali pri vzpriamenej postave na prsiach a bruchu. Nakoniec sa bičovala hlava a tvár. Podľa rímskeho práva bolo údajne začiatkom ukrižovania a akousi prípravou na smrť s cieľom vysiliť odsúdenca, aby utrpenie na kríži trvalo kratšie.

Ježiš Nazaretský bol bičovaný na rímsky spôsob. Bičovanie v Lukášovi (23,16-22) malo byť snáď miernejším variantom s cieľom vzbudiť súcit davu (pozri kapitola *Ecce homo*). Z tohto dôvodu evanjelisti nespomínajú bičovanie dvoch lotrov, ktorých rozsudok smrti už bol stanovený predtým. Podľa tradície stĺp, ku ktorému Krista priviazali, bol v 4.storočí ešte zachovaný, zborili ho v čase dobývania Jeruzalema Peržanmi (614). Od 11.storočia sa bičovanie vlastného tela praktikovalo v kláštorech ako záslužné asketické cvičenie. Bič a korbáče boli nielen prostriedkom sebaumŕtvovania, ale predovšetkým symbolom nasledovania Kristovej smrti. Katolícka cirkev, pápež Klement V. a Kostnický koncil (1414-18) v odsudzovali, hoci ho priamo nezakázali. Bičovanie ako pokánie a pripomienku Ježišovho vykupiteľského činu praktikovali v 14.storočí členovia hnutia flagelantov (pozri Apokalyptický cyklus: *Premoženie draka*).

Podľa ľudového výkladu sa k udalosti Bičovania vzťahuje slovanské veľkonočné šibanie, prvý raz doložené reformačným kazateľom Konrádom Waldhauserom (†1369), kazateľom a vodcom českého reformného hnutia Janom Husom (†1415) a osobným lekárom cisára Rudolfa II, Christophorom Hippolytom Guarionim (†1604). Podľa ľudovej etymológie si kresťania šibačkou pripomínali, že Kristus bol bičovaný. Iná legenda vysvetľuje pôvod šibačky tým, že keď sa vrah Jeruzalemom šírila zvesť o Ježišovom zázračnom zmŕtvychvstaní, židovskí starší nechali ľudí, ktorí o tom hovorili, biť metlami.

Názvy: Bičovanie, lat. Christus flagris, tal. Flagellazione, nem. Geisselung, angl. Scourging of Christ.